

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК: 330.341.1

JEL Classification: O 330

© Білик Р.С., 2017

r.bilyk@chnu.edu.ua

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Досліджено сутність і характерні особливості розвитку інноваційної економіки, її місце і роль у системі світового господарства. Розглянуто світовий досвід регулювання інноваційного розвитку в контексті викликів глобальної конкуренції. Визначено методологічний базис формування міжнародних конкурентних переваг країни у світовому інноваційному просторі. Доведено, що інноваційний розвиток національних економік в умовах глобальних трансформацій обумовлений необхідністю формування такої моделі відкритої економіки, яка б була інноваційно-конкурентоспроможною та оптимально поєднувала наявні внутрішні ресурси економічної системи і переваги міжнародного співробітництва в інноваційній сфері в умовах посилення глобальної конкуренції. Обґрунтовано умови і чинники становлення і розвитку інноваційної економіки в Україні. Запропоновано заходи державної політики, які спрямовані на трансформаційні перетворення національної інноваційної системи, розвиток інноваційного потенціалу і формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату та інноваційного середовища в Україні.

Ключові слова: інноваційна економіка, інноваційні системи, інноваційний клімат, інноваційна привабливість, інноваційне середовище в Україні.

Постановка проблеми. Специфічною рисою сучасної світової економіки є її переорієнтація на інтенсифікацію інноваційного розвитку, який в умовах зростаючого обмеження традиційної сировинної складової економіки стає основною рушійною силою стабільного економічного зростання та високої міжнародної конкурентоспроможності. Винятково внутрішні ресурси вже не можуть забезпечувати конкурентоспроможний розвиток науково-інноваційного потенціалу національних економік, про що засвідчують особливості науково-технологічної та інноваційної політики економічно розвинених країн світу. У постіндустріальному суспільстві економічне зростання набуває інтенсивного інноваційного характеру. Але інноваційна модель розвитку без активної міжнародної співпраці та інтеграції неможлива.

Потреба формування інноваційної економіки вимагає розроблення нової парадигми, яка орієнтується на нововведення і пронизує все суспільство. Наукові результати, науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), технологічні та інституціональні нововведення все частіше постають головною рушійною силою як економічного прогресу, так і соціального розвитку провідних країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем інноваційного розвитку в умовах глобалізації економіки постійно знаходиться в полі зору науковців. У зарубіжній

економічній літературі найбільш суттєвий внесок в їх розробку зробили Є. Брігхен, Л. Вальрас, Р. Вернон, А. Тобін, С. Хаймер, Й. Шумпетер, Ю. Яковец, Ф. Янсен та інші.

Питання формування інноваційної економіки в Україні знайшли відображення в дослідженнях, що проводяться фахівцями у вітчизняних наукових організаціях та навчальних закладах. Останнім часом видано чимало публікацій щодо інноваційного розвитку в Україні. Широко відомі дослідження Ю. Бажала, В. Геєця, А. Гальчинського, О. Довгаль, В. Осецького, А. Рум'янцева, В. Сизоненка, І. Тараненко, Л. Федулової, С. Циганова, А. Чухна та інших. У багатьох наукових публікаціях значна увага приділяється дослідженню формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату та розвитку інноваційного потенціалу і середовища в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Критичний огляд наукових праць з проблеми дослідження показав недостатню розробленість низки методологічних і теоретичних питань. У сучасних дослідженнях практично немає наукових розробок формування інноваційної економіки з методологічних позицій системно-функціонального аналізу та теоретичної оцінки його результатів для країн із трансформаційною економікою і світового господарства у цілому.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є теоретичне узагальнення підходів

до інноваційної економіки заснованої на знаннях як до складової економічної системи світового господарства, аналіз інноваційного розвитку в Україні, чинників, що на нього впливають, та визначення заходів з його поліпшення з урахуванням досвіду інших країн світу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У постіндустріальному суспільстві виняткову роль відіграють інформаційно-комунікаційні та високі виробничі технології, які створюються внаслідок впровадження у сферу виробництва досягнень науково-технічного прогресу (НТП). На цій основі виникають інноваційні технології, інноваційні системи та інноваційна організація різних сфер людської діяльності, кінцевим результатом якої є створення нової форми організації економіки – інноваційної економіки. Інновації стають ключовим чинником розвитку для більшості країн світу.

У постіндустріальній парадигмі розвитку світового господарства стійкого економічного зростання та глобальних конкурентних переваг вимагає від суб'єктів міжнародних економічних відносин впровадження сучасних інновацій та модернізації сфери виробництва на основі новітніх технологій, а від економічної влади країн – створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату. У розв'язанні цих завдань провідну роль відіграє розбудова національних інноваційних систем (НІС), які через комплекс економіко-правових, організаційних та інформаційних механізмів державної підтримки та стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів, забезпечують постійне генерування, дифузії та комерціалізацію нових знань і технологій.

Для сучасного етапу розвитку НІС характерні процеси їх глобальної інтеграції, які проявляються у формуванні світового науково-технологічного та інноваційного простору, створенні наднаціональних органів управління інноваційним розвитком, функціонуванні глобальних інноваційних мереж і розвиненої інфраструктури міжнародного співробітництва в сфері досліджень, трансферу технологій, торгівлі високотехнологічними товарами, послугами, правами інтелектуальної власності, що дозволяє ключовим країнам-інноваторам утримувати лідерство через створення та прискорену комерціалізацію нових технологій за рахунок залучення та використання інноваційного потенціалу світового господарства.

У науковій літературі інноваційна економіка, залежно від контексту розглядається як складова економічної системи світового господарства, що пов'язана з процесами створення, поширення, використання інновацій: як економіка знань [1; 2; 3; 4; 5]; як інституціональна економіка [6]; як економіка суспільства [7].

Зокрема, І. Тараненко розглядає інноваційну економіку як специфічний тип макрогосподарської (національної, регіональної, світової, глобальної) системи, що формується в глобалізованому конкурентному середовищі, заснованої на виробничих і соціальних відносинах інноваційного характеру, які забезпечують домінування ключових технологій та галузей, сфери інтелектуальних послуг, а також – розвинену інноваційну інфраструктуру, високу сприйнятливості до інновацій, при тому, що джерелом розвитку та самовідтворення системи такого типу є глобалізоване знання [3, с.37].

В. Сизоненко пропонує також розглядати інноваційну економіку як економіку, що базується на знаннях, тобто на генеруванні, дистрибуції та використанні знань та інформації або «інтелектоекономіка», яка спирається на використанні інтелектуального і людського капіталу. В ній знання є джерелом економічного багатства й національного розвитку країн-продуцентів високотехнологічної продукції [4, с.84].

На думку Н. Краус, інноваційну економіку належить тлумачити з позиції теорії інституціоналізму як економіку з високим рівнем знань і високим духовно-моральним наповненням, в якій суб'єкти господарства та галузі розвиваються за допомогою генерації інноваторами інновацій, які трансформувалися з наукових і фундаментальних розробок з метою отримання надприбутків [6, с.38].

Проте є й інші тлумачення. Так, Л. Федулова розглядає інноваційну економіку як економіку суспільства, заснованого на знаннях, інноваціях, на позитивному ставленні до нових ідей, нових машин, систем і сучасних технологій, на готовності їх практично реалізувати в різних сферах людської діяльності [7, с.18].

Інноваційний тип розвитку – характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку – створення технопарків, технополісів, проведення політики ресурсозбереження, інтелектуалізації всієї виробничої діяльності. Об'єктивні зміни в суспільному економічному розвитку призвели до появи нової моделі функціонування економіки, для якої характерні принципово нові риси та пріоритети. Важливу роль у житті суспільства стали відігравати галузі, що ґрунтуються на так

званих «високих технологіях», а також галузі, що безпосередньо задовольняють потреби людей [2].

У сучасних умовах для багатьох країн світу при вирішенні завдань подолання кризових явищ, забезпечення стійкого розвитку їх економіки, головна роль належить інноваціям, інноваційній діяльності, здатним забезпечити безперервне оновлення технічної і технологічної бази виробництва, освоєння і випуск нової конкурентоздатної продукції, ефективне проникнення на світові ринки товарів і послуг. Це вимагає реформування всіх сфер суспільного життя, і перш за все, економіки.

На нашу думку, під інноваційною економікою слід розуміти економіку засновану на знаннях, інноваціях, на сприйнятті суспільством, нових ідей, систем і технологій, на готовності до їх практичної реалізації в різних сферах людської діяльності. При цьому особливе значення приділяється знанням та інноваціям. В інноваційній економіці під впливом наукових і технологічних знань традиційні сфери матеріального виробництва трансформуються і кардинально змінюють свою технологічну основу, бо виробництво, що не спирається на нові сучасні знання й інновації, в інноваційній економіці стає нежиттєздатним.

Результатом активізації інноваційної діяльності у багатьох країнах світу стало значне збільшення ролі високотехнологічних галузей в економічному розвитку – обсяг доданої вартості, створеної у наукоємних галузях, за період з 1992 по 2016 рр. збільшився майже втричі й досяг більше 20 трлн. дол. США, що становить близько 30% світового валового продукту, проти 23% у 1992 році [8]. Відбувається також інтенсифікація міжнародної торгівлі наукоємною продукцією, що свідчить про посилення глобалізації науково-технологічної сфери: так, якщо обсяги виробництва наукоємної продукції в світі за період 1995-2016 рр. збільшилися в 3 рази, то обсяги торгівлі цією продукцією за цей самий період збільшилися в 4 рази [8].

Разом з тим, аналіз особливостей інноваційного розвитку світової економіки свідчить про нерівномірність в доступі країн до досягнення науково-технічного прогресу [9; 10; 11]. При цьому треба враховувати, що розвиток технологій, відповідно, науково-технологічна неоднорідність світу, на сьогодні, визначають світогосподарську структуру та міжнародний розподіл праці. Інноваційно-технологічна модель формування конкурентних переваг в розвинених країнах світу надає їм новий ефективний засіб захисту від конкуренції і створює можливості стягувати технологічну квазіренду та створювати так звані квазімонополії відносно технологічних

аутсайдерів, стратегія розвитку яких ґрунтується на використанні традиційних факторів виробництва. А це забезпечує створення технологічного розриву між країнами, який і зумовлює структуру системи міжнародного поділу праці. За цих умов забезпечується подальше підсилення позицій лідерів серед країн-інноваторів та відставання периферійних країн-імітаторів, що дозволяє говорити про ефект технологічного відриву та технологічної залежності, яка дає країнам-лідерам можливість для подальшого фінансування технологічного розвитку [11; 12].

Отже, інноваційна економіка – це економіка, заснована на систематичному та масовому застосуванні наукових знань і технологій при виробництві товарів і послуг. Частка наукових знань у вартості товарів і послуг інноваційної економіки може сягати 20-30 % від їх загальної вартості для високотехнологічної продукції [12; 15].

На міжнародному та регіональному рівнях розглядаються індекси глобальної конкурентоспроможності та інноваційного розвитку країн, які базуються на критеріях, що сприяють зіставленню конкурентних можливостей та перспектив інноваційного розвитку в різних країнах світу.

Наприклад, в рейтингу країн світу за Глобальним індексом інновацій в 2014-2015 рр. і 2015-2016 рр., який визначається на основі 82 індексів факторів та результатів інноваційного розвитку, лідерами серед країн-інноваторів стали такі країни як Швейцарія, Великобританія, Швеція, Нідерланди, США, Фінляндія, Сінгапур, Ірландія, Люксембург, Данія, Гонконг, Німеччина, Ісландія, Південна Корея, Нова Зеландія (в економіці цих країн домінує V – технологічний уклад, а VI – активно формується). Серед постсоціалістичних країн – Молдова займає 44 місце, Польща – 46, Росія – 48, Білорусь – 53, Вірменія – 61, Грузія – 73, Казахстан – 82 місце (дослідження охоплює 143 країни). Україна за Глобальним індексом інновацій посіла 64 місце (2013 р. – 63 місце, 2012 р. – 71 місце) (дослідження охоплює 143 країни) [13].

Водночас Україна має кілька конкурентних переваг за інноваціями: 29 місце у рейтингу за наявністю наукових та інженерних кадрів, 43 – за якістю науково-дослідних закладів та 50 – за кількістю патентів на винаходи. Очевидно, що інновації є потенціалом для зростання економіки. Задля цього необхідні зусилля держави і бізнесу: збільшити державні закупівлі високотехнологічної продукції (98 місце) та

вдосконалити співпрацю університетів і бізнесу у науці та інноваціях (74 місце) [13].

За матеріалами Всесвітнього економічного форуму 2015–2016 рр., за загальною оцінкою індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI) до першої десятки світових технологічних лідерів у рейтингу 2015–2016 рр., як і 2014–2015 рр. увійшли одні й ті ж країни: Швейцарія, Сінгапур, США, Німеччина, Нідерланди, Японія, Гонконг, Фінляндія, Швеція, Великобританія. У класифікації ВЕФ усі вони є інноваційно-орієнтованими економіками. Україна мала 79 ранг зі 140 країн [8; 14].

Наведене засвідчує, що оцінки української економіки, як загалом за індексом глобальної конкурентоспроможності, так і за Глобальним індексом інновацій відповідають країні з далекій периферії від світових технологічних лідерів. Причин такого становища багато, найбільш вагомими перешкодами високих рейтингів є низький технологічний рівень економіки та недосконалість інституційних чинників. Однак однією із вагомих причин є те, що на сучасному етапі суттєво змінилась модель інноваційної системи, в якій домінує значення займає інтелектуальна та кадрова складова інноваційної діяльності, де Україна втрачає свої позиції, які були досить високими у попередні періоди.

Посилення міжнародної конкуренції та загострення глобальних суперечностей економічного розвитку зумовлюють необхідність досягнення стабільного зростання конкурентоспроможності держав на основі сталого нарощування інноваційних конкурентних переваг, оновлення їх у разі втрати, досягнення збалансованих темпів розвитку.

Країни – інноваційні лідери масштабно та ефективно здійснюють інноваційну діяльність, роблять найбільший внесок у світовий інноваційний процес. Індикаторами визначення лідируючих позицій є: кількість зареєстрованих патентів (на країни Західної Європи, США та Японію припадає 85% загальносвітової кількості патентних заявок, що подаються); частка, яку займає країна у світовому ринку інновацій (США – 36, Японія – 20, Німеччина – 16, Росія – 1 і Україна – 0,2%); обсяг експорту інноваційної і високотехнологічної продукції; ефективність фінансових вкладень у сферу НДДКР; кількість інноваційно активних компаній і підприємств – (США, Японія, Великобританія – 70-82%, Україна – 10,0%); кількість та ефективність інноваційно-виробничих структур (кількість технопарків у США – понад 160, в Україні – 10); питома вага чисельності дослідників у загальносвітовому показнику (США – 18,9%,

Японія – 11,9%, країни Близького Сходу – 1,6%); частка витрат на НДДКР у ВВП і ВВП на душу населення (у США – близько 800 дол., в Японії – близько 700 дол., в Росії – близько 60 дол., в Україні – 8 дол. США); частка національних витрат на НДДКР у загальносвітовому показнику (США – 36,2%, Японія – 15,1%, країни Африки – 2,5%, в Україні – менше 1,0%). Ці параметри визначають високий рівень і сталий характер національної конкурентоспроможності розвинених країн світу (США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія, Фінляндія та ін.) [12; 15].

Створення нових знань і інноваційних технологій та їх використання на користь соціально-економічного розвитку держави визначають роль і місце країни в світовій спільноті та рівень забезпечення національної інноваційної та технологічної безпеки. У розвинених країнах світу 80-95% приросту ВВП забезпечується за рахунок високотехнологічної продукції, що припадає на частку нових знань, втілених в техніці і технологіях, тобто в цих країнах розвивається інноваційна економіка [12].

Отже, характерними рисами інноваційної економіки є високий рівень генерації наукових досліджень, готовність суспільства до впровадження інновацій, розвинена інноваційна інфраструктура, домінування в структурі ВВП високотехнологічних галузей, інформаційно-комунікаційних і комп'ютерних технологій, а також сфери інтелектуальних послуг на базі інтенсивного використання сучасних знань і інновацій.

Інноваційна інфраструктура це базова складовою інноваційної економіки та інноваційного потенціалу суспільства. Інноваційна інфраструктура слугує ключовим інструментарієм і механізмом інноваційної економіки, яка сприяє зростанню економіки країни та підвищенню її ефективності. Виходячи з такого розуміння, інноваційну інфраструктуру слід розглядати як сукупність взаємозв'язаних, взаємодоповнюючих виробничо-технічних систем, організацій (інноваційно-технологічні центри, технологічні інкубатори, технопарки, навчально-ділові центри та інші спеціалізовані організації), фірм і відповідних систем, що організаційно управляють, необхідних і достатніх для ефективного здійснення інноваційної діяльності і реалізації інновацій. Інноваційна інфраструктура зумовлює темпи розвитку економіки країни і зростання добробуту її населення. Досвід розвинених країн світу підтверджує, що в умовах глобальної конкуренції на світовому ринку виграє той, хто має розвинену інфраструктуру створення і

реалізації інновацій, хто володіє найбільш ефективним механізмом інноваційної діяльності. Тому для ефективного функціонування інноваційної економіки країни інноваційна інфраструктура повинна бути розвиненою та функціонально повною [7; 16].

Інноваційний розвиток національних економік в умовах глобальних трансформацій, передусім країн з транзитивними економіками, до яких належить і Україна, обумовлений необхідністю формування такої інноваційно-конкурентоспроможної моделі розвитку відкритої економіки, яка б оптимально поєднувала наявні внутрішні ресурси економічної системи та переваги міжнародного співробітництва в інноваційній сфері в умовах глобалізації.

На сьогодні для України не існує іншої альтернативи, ніж формування інноваційної моделі розвитку національної економіки. Протягом останніх років відбувається різке погіршення основних соціально-економічних показників: зростає зовнішній державний борг, існує постійний дефіцит державного бюджету та пенсійного фонду, від'ємне торговельне сальдо, спостерігається падіння промислового виробництва. Це призвело до того, що Україна займає одне з останніх місць у світі за ефективності економіки (за свободою ведення бізнесу, за боротьбою з корупцією, за долею ВВП на душу населення). До цього часу у структурі національної промисловості зберігається домінування старих технологічних укладів і виробництво продукції з низькою доданою вартістю. У технологічній структурі США, Японії, країн ЄС домінує V – технологічний уклад, тоді як технології, властиві українській економіці, на 95% належать до III і IV технологічних укладів [12; 15].

Але вітчизняна інноваційна сфера знаходиться у кризовому стані: спостерігається скорочення інтенсивності наукової й науково-технічної активності, погіршення якості й результативності самих досліджень. Це пов'язано зі значним недофінансуванням НДДКР (менше 1% ВВП, у держав світових лідерів відповідно 2-3%) та поганим зв'язком науки з реальним сектором економіки. Як бачимо, питома вага підприємств, що займалися інноваціями є досить низькою (менше 20%), при цьому динаміка не носить стійкої позитивної тенденції. У загальній сумі витрат на інновації лівову частку складають придбання машин та обладнання пов'язані з упровадженням інновацій, в той же час дослідження, розробки та придбання нових технологій з 2012 року складають десятки долі одного відсотка. Безумовно, ця ситуація може

бути пояснена високими ризиками характерними для інноваційних процесів, а саме недостатньою забезпеченістю підприємств фінансовими ресурсами; складністю доступу до кредитних ресурсів; браком робочої сили відповідної кваліфікації; процедурами, що обмежують обсяг імпорту та інше. Це призводить до того, що інноваційна діяльність концентрується переважно на пошуку рішень, які не призводять до якісних кардинальних змін – як у сфері продуктових, так і процесних інновацій [17].

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки необхідний перехід України на інноваційний розвиток. Залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання з економіки країни величезних бюджетних коштів в інтересах інвестування країн-імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливають створення нових робочих місць, необхідних для забезпечення повної зайнятості населення, та сприяння інноваційному розвитку секторів економіки України. Без впровадження інноваційних технологій, неможливе становлення нашої країни як високотехнологічної конкурентоспроможної держави.

У країнах, з ринками що формуються, таких, як Україна, на особливу увагу заслуговує ключова проблема, що стоїть перед національною економікою: несформований з боку промисловості попит на інновації, слабкі ринкові стимули для розвитку наукомісткого виробництва. Це пояснюється різними причинами. По-перше, відсутністю дієвої системи економічного (податкового, кредитного, страхового) стимулювання інноваційної діяльності, заходи якої скасовуються щорічними змінами до державного бюджету та інших законів. По-друге, діюча система фінансування сфери НДДКР узагалі не передбачає доведення наукових розробок до їх комерційного використання. Протягом 1991–2016 рр. наукомісткість ВВП – ключового показника, який використовується в усьому світі для моніторингу надходжень до наукової сфери постійно скорочувалась і становила у 2016 р. лише 0,66% від ВВП, це мінімальне значення за всю історію незалежності України [17]. Така ситуація не відповідає практиці розвинених країн світу, де на дослідження і розробки сучасних технологій і інновацій спрямовуються значні фінансові вливання, у тому числі за рахунок коштів бізнес-структур. Та це й не дивно, оскільки чим вищий рівень наукомісткості ВВП, то менша вразливість економіки від коливань на світових ринках сировини та більш значуще місце посідає країна у світовому господарстві.

Перехід до інноваційної економіки, пов'язаний зі зростанням сумарних інвестицій «на вході» в сектор знань (витрати на вищу освіту, НДДКР, розробку програмного забезпечення). Зростання витрат на виробництво нових (і відтворювання існуючих) наукових знань, обумовлених суспільними потребами, їх матеріалізація в суспільному виробництві мають тенденцію до збільшення, що і виражається в безперервному зростанні наукоємкого суспільного виробництва. Зростання інвестицій в знання та інноваційні технології безпосередньо впливає і на результати: зокрема, прибуток, одержаний від реалізації наукоємкої продукції (ефект економіки знань «на виході», внесок відповідних галузей у ВВП), на сьогоднішній день дуже значний [18].

Щорічно обсяг експорту наукоємкої продукції збільшують США, Німеччина, Японія та інші країни світу. Сумарна частка за доданою вартістю у ВВП сектори галузей підвищеного попиту на знання та інновації (високотехнологічні галузі, телекомунікації, фінансові і страхові послуги, освіта й охорона здоров'я) у низці країн вже перевищує 60% [8; 12].

В умовах інноваційної економіки основним елементом глобальної конкуренції є не боротьба за розширення ринків збуту та залучення інвестицій, а суперництво ключових країн-інноваторів за можливість генерування та використання інноваційних технологій. Рівень інноваційного розвитку не тільки визначає здатність країни до створення інноваційної продукції та підвищення продуктивності праці (компоненти інтегральної конкурентоспроможності національної економіки), але й детермінує його роль в ієрархічній глобальній виробничій системі, а саме: як центру прийняття стратегічних рішень або місця розміщення основного виробництва ТНК. Підкреслимо, що в умовах посилення глобальної конкуренції та нівелювання економічних бар'єрів для вільного переміщення інноваційних технологій, капіталів, робочої сили принципово важливим чинником інноваційної конкурентоспроможності країни виступає її здатність генерувати інноваційні технології.

В умовах інноваційного розвитку економіки інноваційна активність характеризується високим рівнем географічної концентрації, що принципово змінює статус окремих національних економік та їх регіонів, на міжнародному ринку високотехнологічної

продукції, перетворюючи їх на вузлові точки глобальної інноваційної мережі. Саме в даному контексті стратегічного значення набуває розвиток національних інноваційних систем як необхідної передумови підвищення інноваційної спроможності та, відповідно, міжнародної конкурентоспроможності країн світу. У загальному випадку НІС – це високорозвинена інституційна інфраструктура, яка забезпечує безперервність та динамічність інноваційної діяльності в межах виробничої системи країни.

Висновки. Отже, під інноваційною економікою треба розуміти такий тип економіки, що приходить на зміну індустріальному, в якому діють наукові й технологічні ефекти, а інституційною основою виступає національна інноваційна система, де передача знань опосередковується за допомогою інститутів (держава, технопарки, вищі навчальні заклади, підприємства тощо), причому довгостроковий стійкий розвиток (нова якість економічного зростання) виявляється можливим завдяки інноваційній спрямованості дій економічних суб'єктів.

Отже, розвиток інноваційної економіки – безперервний процес, що постійно оновлюється і характеризується тим, що якщо раніше основну додану вартість створювали у сфері промислового виробництва, то тепер усе більшу частку валового продукту суспільства забезпечують різні види послуг (насамперед наукоємких). Виходячи з цього, можна стверджувати, що інновації та інвестиції в них мають безпосередній вплив на економічне зростання і розвиток сучасної ринкової економіки, а головну роль у створенні доданої вартості в інноваційній економіці починають відігравати високотехнологічні, наукоємкі виробництва.

Водночас, існує необхідність подальшого дослідження об'єктивних закономірностей та тенденцій інноваційного розвитку, які зумовлюють нарощення інноваційної спроможності національних економік у довгостроковій перспективі та, відповідно, сприяють підвищенню їх міжнародних конкурентних переваг у цілому. Крім того, подальшого детального аналізу потребує механізм визначення, формування та розвитку інноваційних конкурентних переваг національних економік як необхідної передумови зміцнення міжнародної конкурентоспроможності в умовах становлення інноваційної економіки.

Список літератури

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України: монографія / В.М. Геєць, В.П.Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
2. Довгаль О.А. Інноваційна економіка / О.А. Довгаль, Г.В. Довгаль. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 148 с.
3. Тараненко І. Концептуальні засади глобалізаційно-інноваційної моделі економічного розвитку суспільства / І. Тараненко. // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – №1. – С.33-42.
4. Сизоненко В.О. Фінансування інноваційно-орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності / В.О. Сизоненко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 80-89.
5. Циганов С.А., Сизоненко В.О. Інноваційна модернізація економіки як основа реалізації національних економічних інтересів / С.А. Циганов, В.О. Сизоненко // Вісник Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Т. 23. Серія; «Менеджмент інновацій». Випуск 4 – Дніпропетровськ, 2015. – С. 101-108.
6. Краус Н. М. Інноваційна економіка: дефініція поняття та інституціональний базис розвитку / Н. М. Краус // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». – 2015. – Випуск 2(4). – С. 36-41.
7. Федулова Л.І. Інноваційна економіка / Л.І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
8. Innovation for Development Report 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.innovationfordevelopmentreport.org/ici.html>
9. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Ю.В. Яковец. – М.: Экономика, 2004. – 444 с.
10. Янсен Ф. Эпоха инноваций: Пер. с англ. / Ф. Янсен – М.: «ИНФРА-М», 2002. – 308 с.
11. Резнікова Н.В. Глобальна економічна взаємозалежність: сучасна парадигма та детермінанти модифікації: монографія. / Н.В. Резнікова. – К.: Видавництво ТОВ «ВІСТКА», 2013. – 456 с.
12. Инновационные перспективы США, ЕС, Японии (технологические приоритеты и методология формирования) / Отв. ред. А. А. Дынкин. – М.: ИМЭМО РАН, 2013. – 345 с.
13. Global Innovation Index 2015–16 [Електронний ресурс] / INSEAD – 2016. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/index.cfm>
14. Global Innovation Index BCG [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Global_Innovation_Index
15. Касьяненко В.О. Інноваційний потенціал економіки України: теорія та практика формування, оцінювання і використання: монографія / В.О.Касьяненко. – Суми: СДУ, 2013. – 602 с.
16. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики: монографія. / В.Л. Осецький. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.
17. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
18. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=47920.

References

1. Geets V.M. (2006), *Innovatsiini perspektivy Ukrainy: monohrafiia* [The Innovative prospects of Ukraine: monograph], Harkiv: Constant, pp. 272.
2. Dovgal E.A. and Dovgal G.V. (2015) *Innovatsiina ekonomika* [The Innovative economy], HENNA of the name of V.N. Karazina, pp. 148.
3. Taranenko I. (2011), “Conceptual principles of innovative for globalization model of economic development of company”, *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, vol.1, pp. 33-42.
4. Sizonenko V.O. (2013), “Financing of the innovative-oriented economy in the conditions of institutional vagueness”, *Finansy Ukrainy*, vol 5, pp. 80-89.
5. Tsyganov S.A. and Sizonenko V.O. (2015), “Innovative modernisation of economy as basis of realization of national economic interests”, *Visnyk Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia Honchara. T. 23. Serii;* «Menedzhment innovatsii», vol. 4, Dnipropetrovsk, pp. 101-108.
6. Kraus N.M. (2015), “The Innovative economy: definition of concept and institutional base of development”, *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Serii «Ekonomika»*, vol. 2(4), pp. 36-41.
7. Fedulova L.I. (2006), *Innovatsiina ekonomika* [The Innovative economy] K.: Lybid, pp. 480.
8. (2016) “Innovation of for of Development Report 2016” [Online], available at: <http://www.innovationfordevelopmentreport.org/ici.html>
9. Ykovets Y.V. (2004), *Epohalnyiye innovatsii XXI veka* [The Epochal innovations of XXI of century], M.: Economy, pp. 444.
10. Ynsen F. (2002), *Epoha innovatsiy* [Epoch of innovations], M.: «INFRA-M», pp. 308.
11. Reznikova N.V. (2013), *Hlobalna ekonomichna vzaiemozalezhnist: suchasna paradyhma ta determinanty modyifikatsii: monohrafiia* [Global economic interdependence: modern paradigm and determinants of modification: monograph], K.: Publishing House LTD, «NEW», pp. 456.
12. Dynkin A.A. (2013), *Innovatsionnye perspektivy SShA, ES, Yaponii (tehnologicheskie prioritety i metodologiya formirovaniya)* [The Innovative of the prospect of USA, EU, Japan], M.: IIEIR of WOUNDS, pp. 345.
13. (2016) “Global Innovation Index 2015-16” INSEAD [Online], available at:

<http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/index.cfm>

14. "Global Innovation Index BCG" [Online], available at: http://en.wikipedia.org/wiki/of_Global_Innovation_Index

15. Kasyanenko V.O. (2013), *Innovatsiyni potentsial ekonomiky Ukrainy: teoriia ta praktyka formuvannia, otsiniuvannia i vykorystannia: monohrafiia* [Innovative potential of economy of Ukraine: theory and practice of forming, evaluation and use: monograph], Sumy: SSU, pp. 602.

16. Osetskiy V.L. (2003), *Investytsii ta innovatsii: problemy teorii i praktyky: monohrafiia* [Investments and innovations: problems of theory and practice: monograph], K.: IAS UAAS, pp. 412.

17. *State committee of statistics of Ukraine* [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

18. "Strategy of innovative development of Ukraine is on 2010-2020 in the conditions of calls of globalization" [Online], available at: http://kno.rada.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=47920.

Аннотация

Руслана Билык

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА В СИСТЕМЕ МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВА

Исследованы сущность и характерные особенности развития инновационной экономики, ее место и роль в системе мирового хозяйства. Рассмотрен мировой опыт регулирования инновационного развития в контексте вызовов глобальной конкуренции. Определен методологический базис формирования международных конкурентных преимуществ страны в мировом инновационном пространстве. Доказано, что инновационное развитие национальных экономик в условиях глобальных трансформаций обусловлено необходимостью формирования такой модели открытой экономики, которая была бы инновационно-конкурентноспособной и оптимально сочетала имеющиеся внутренние ресурсы экономической системы и преимущества международного сотрудничества в инновационной сфере в условиях усиления глобальной конкуренции. Обоснованы условия и факторы становления и развития инновационной экономики в Украине. Предложены мероприятия государственной политики, которые направлены на трансформационные преобразования национальной инновационной системы, развитие инновационного потенциала и формирование благоприятного инновационно-инвестиционного климата и инновационной среды в Украине.

Ключевые слова: инновационная экономика, инновационные системы, инновационный климат, инновационная привлекательность, инновационная среда в Украине.

Summary

Ruslana Bilyk

INNOVATIVE ECONOMY IN THE WORLD ECONOMY

This article explores the nature and characteristics of the innovation economy, its place and role in the world economy. Considered the world experience of regulation of innovative development in the context of the challenges of global competition. Determined methodological basis for the formation of international competitive advantages of the country in the global innovation space. Proved that the innovative development of national economies under global transformations due to the necessity of forming a model of open economy, which would be competitive and innovative optimally combine the available internal resources of the economic system and the benefits of international cooperation in the field of innovation in the increasingly global competition.

Proved that innovation in terms of one of the key factors in international competitiveness of national economies is their innovative capacity, which reflects the potential for the creation and use of modern innovative technologies. The efficiency of the national innovation system primarily depends on a complex system of interaction between enterprises that produce innovative products, research organizations to develop and help implement into production new products and technologies, which allows to optimize the use of available resources innovation and create effective innovative environment that is catalyst for generating new innovative technologies.

Grounded conditions and factors of formation and development of innovative economy in Ukraine. A public policy measures that aim to transform the transformation of the national innovation system, the development of innovative potential and a favorable investment climate, innovative and innovation environment in Ukraine.

Keywords: innovative economy, innovative systems, innovative climate, innovative appeal, innovative environment in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2017